

**प्रत्येक जिल्ह्यात डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर
सामाजिक न्याय भवन उभारण्याबाबत.**

**महाराष्ट्र शासन
सामाजिक न्याय, सांस्कृतिक कार्य व विशेष सहाय्य विभाग,
शासन निर्णय, क्रमांक विधयो २००६/प्र.क्र.२३८ /विधयो-१
मंत्रालय विस्तार भवन, मुंबई- ४०० ०३२.
दिनांक : १ जून, २००६**

प्रस्तावना :- अनुसूचित जाती व नवबौद्ध घटकांच्या सामाजिक, आर्थिक व शैक्षणिक उन्नतीकरीता सन १९८१-८२ पासून राज्यात विशेष घटक योजना राबविण्यात येत आहे. सामाजिक न्याय विभागामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या योजनाच्या अंमलबजावणीकरिता एकूण ७ विभागीय समाज कल्याण अधिकारी व प्रत्येक जिल्ह्यात विशेष जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी कार्यरत आहेत. त्याचप्रमाणे मागासवर्गीय बेरोजगारांना स्वयंरोजगाराकरिता अर्थसहाय्य करण्यासाठी जिल्हास्तरावर महात्मा फुले मागासवर्ग विकास महामंडळ, लोकशाहीर अण्णाभाऊ साठे विकास महामंडळ, चर्मोद्योग विकास महामंडळ, वसंतराव नाईक विमुक्त जाती, भटक्या जमाती महामंडळ तसेच महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्ग वित्त व विकास महामंडळ, महाराष्ट्र राज्य अंध अपंग वित्त व विकास महामंडळ यांच्या मार्फत राबविण्यात येणाऱ्या प्रशिक्षण व स्वयंरोजगारांच्या विविध योजनासाठी विभागीय व जिल्हास्तरीय कार्यालये ही वेगवेगळ्या ठिकाणी आहेत. त्यामुळे मागासवर्गीयांना या सर्व योजनांचा लाभ घेण्यासाठी बराच त्रास सहन करावा लागतो. अनेकदा या योजनांची नीट माहिती सुद्धा त्यांना होत नाही. अनुसूचित जाती व नवबौद्ध घटकांच्या सामाजिक व सांस्कृतिक कार्यक्रमासाठी वाजवी दराने सभागृह उपलब्ध करण्याकरीता प्रत्येक जिल्ह्यात व्यवस्था करणे आवश्यक आहे. याबाबत नियोजन आयोग भारत सरकार यांच्याही सूचना आहेत. या सर्व बाबींचा विचार करता सामाजिक न्याय विभागाच्या अधिपत्याखाली असलेली क्षेत्रीय कार्यालये, मागासवर्गीय विकास महामंडळाची कार्यालये एकाच इमारतीमध्ये असावीत तसेच अनुसूचित जाती व नवबौद्ध घटकांच्या सामाजिक, आर्थिक, शैक्षणिक व सांस्कृतिक उन्नतीकरीता सभागृह तसेच संगणक प्रशिक्षण केंद्र, माहिती केंद्र व ग्रंथालय, वस्तुसंग्रहालय इत्यादी सर्व सुविधा उपलब्ध करण्याच्या दृष्टीने प्रत्येक जिल्ह्यामध्ये भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर सामाजिक न्याय भवन बांधण्याचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता.

शासन निर्णय :-अनुसूचित जाती व नवबौद्ध घटकांच्या सामाजिक, आर्थिक, शैक्षणिक व सांस्कृतिक उन्नतीकरीता सांस्कृतिक सभागृह तसेच संगणक केंद्र, माहिती केंद्र व ग्रंथालय इत्यादी सर्व सुविधांनी युक्त असलेले डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर सामाजिक न्याय व सांस्कृतिक भवन, मुंबई व मुंबई उपनगर या जिल्हयांसह सर्व ३५ जिल्हयांमध्ये जिल्हयाच्या मुख्यालयी बांधण्यात यावे. ३५ जिल्हयांपैकी विभागीय स्तरावरील ७ जिल्हयांमध्ये विभागीय समाज कल्याण अधिकारी, विशेष जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी, विभागीय जाती प्रमाणपत्र पडताळणी समितीचे कार्यालय, व सामाजिक न्याय विभागाच्या अधिपत्याखालील महामंडळांच्या विभागीय तसेच जिल्हास्तरीय कार्यालयांसाठीही जागा उपलब्ध करून देण्यात येईल.

जिल्हास्तरीय सामाजिक न्याय भवनामध्ये विशेष जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी, तसेच सामाजिक न्याय विभागाच्या अधिपत्याखालील सर्व महामंडळांच्या जिल्हास्तरीय कार्यालयांसाठी जागा उपलब्ध करून देण्यात येईल. या सामाजिक न्याय भवनामध्ये, सांस्कृतिक सभागृह, अभ्यासिका व वाचनालय, माहिती केंद्र, संगणक सुविधा केंद्र, संग्रहालय, कला दालन, बैठक हॉल, कॉन्फरन्स हॉल, उपहारगृह इत्यादी सुविधा उपलब्ध करून देण्यात येतील.

२. प्रत्येक जिल्हयात बांधावयाच्या डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर सामाजिक न्याय व सांस्कृतिक भवनाच्या इमारतीसाठी विशेष जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी यांनी जागेची पहाणी करून सोयीस्कर जागा ठरवून जागा शासकीय असल्यास ती शासकीय जमीन उपलब्ध करून देण्याची जिल्हाधिकारी यांना विनंती करावी. शासकीय जमीन उपलब्ध नसल्यास खाजगी जमीन खरेदी करण्यासाठी कर्मवीर दादासाहेब गायकवाड स्वाभिमान व सबळीकरण योजनेच्या जमीन खरेदीसाठी जिल्हाधिकाऱ्यांच्या अध्यक्षतेखाली गठित केलेल्या समिती मार्फत जमीन खरेदी करण्याची कार्यवाही करावी.

३. सामाजिक न्याय भवनामध्ये खाली नमूद केल्यानुसार विविध कार्यक्रमांकरिता जागा उपलब्ध करून देण्यात येईल.

(१) अनुसूचित जाती व नवबौद्ध घटकांच्या सामाजिक व सांस्कृतिक कार्यक्रमांसाठी वाजवी दराने सांस्कृतिक सभागृह उपलब्ध होईल.

(२) सामाजिक समता, बंधुत्व व एकात्मता यावर आधारीत विविध कार्यक्रम, समता परिषदा, कार्यशाळा, प्रशिक्षण यांचे आयोजन करण्यासाठी स्वतंत्र सभागृह उपलब्ध होईल.

(३) अनुसूचित जातीच्या लघुउद्योजकांसाठी तसेच महिला बचत गटांच्या उत्पादनासाठी बाजारपेठ उपलब्ध व्हावी, म्हणून महिन्यातील काही ठराविक दिवस हे सभागृह उपलब्ध करून देण्यात येईल.

(४) संगणक प्रशिक्षण केंद्रामध्ये स्वतंत्र संगणक प्रशिक्षण केंद्राची व्यवस्था असेल. सद्या महामंडळांमार्फत इतर स्वयंसेवी संस्थांना अनुदान देऊन ही योजना राबविली जाते. तो खर्च वाचून समयबद्ध प्रशिक्षणाची सोय करता येईल. त्यापासून संगणकाची माहिती, वसतिगृहातील विद्यार्थी / बेरोजगाराना होऊन भावी काळात संगणकामध्ये उज्वल भवितव्य निर्माण होण्यासाठी याचा उपयोग होईल. संगणक प्रशिक्षण केंद्रामधून सामाजिक न्याय भवनात असलेल्या विविध कार्यालयातील संगणकीकरणाच्या कामाबाबत तज्ञांचे मार्गदर्शन मिळू शकेल. संगणक प्रशिक्षण केंद्रास जोडूनच सायबर कॅफे सुरु करता येईल याचा उपयोग सेतू सुविधा केंद्रासारखा करून घेता येईल, या कॅफेमध्ये लाभार्थ्यांना विविध प्रकारच्या विविध अर्जांचे नमूने उपलब्ध करून घेता येतील. तद्दतच खालील अर्ज ऑन लाईन भरता येतील.

- अ) जात प्रमाणपत्र पडताळणी.
- ब) वसतिगृह प्रवेश
- क) विविध स्पर्धात्मक परीक्षांचे अर्ज.
- ड) वैद्यकीय/अभियांत्रिकी/औषध निर्माण शास्त्र/ वास्तु रचना शास्त्र इत्यादि व्यवसायिक प्रशिक्षणाचे अर्ज.

(५) जात प्रमाणपत्र पडताळणी अर्ज भरल्यानंतर त्या अर्जाच्या सद्यःस्थितीबाबतची माहिती माहिती केंद्रात उपलब्ध होऊ शकेल.

(६) या माहिती केंद्रामध्ये वेगवेगळ्या प्रकारच्या राष्ट्रीय व आंतर राष्ट्रीय शिष्यवृत्ती /शिक्षणफी /परीक्षा फी / फेलोशिप / परदेशातील शिक्षण घेण्याबाबतची माहिती अर्जाची उपलब्धता तसेच

सामाजिक न्याय /अपंग पुनर्वसन / विमुक्त जाती भटक्या जमाती / केंद्रीय योजना इत्यादि योजनांची माहिती देण्यात येईल.

(७) विविध स्पर्धा परिक्षांचे अर्ज भरण्यासाठी इंटरनेटची व्यवस्था सवलतीच्या दराने उपलब्ध करून देण्यात येईल.

(८) या इमारतीमधील वाचनालयामध्ये क्रमिक पुस्तकांबरोबरच स्पर्धा परिक्षांसाठीची आवश्यक पुस्तके, संदर्भ ग्रंथ, सामाजिक समता न्याय व विश्व बंधुत्वावरील साहित्य, संशोधनात्मक प्रबंध इत्यादीची व्यवस्था करता येईल व त्याद्वारे तेथे असलेल्या अभ्यासिकेमध्ये जे विद्यार्थी वा अभ्यासक येतील त्यांना याचा उपयोग होईल.

(९) सामाजिक न्याय भवनामधील विविध कार्यालये एकाच ठिकाणी असल्यामुळे मागासवर्गीयांच्या विविध योजनांची माहिती एकाच छात्राखाली सर्वांना उपलब्ध होऊ शकेल. या इमारतीमध्ये असणाऱ्या कार्यालयातील सर्व कर्मचारी / भेट देणारे अभ्यागत, लाभार्थी, अभ्यासिका व सभागृहात होणाऱ्या येणाऱ्या जनतेसाठी अल्पोपहार, चहाहपानाची व्यवस्था येथील उपहारगृहात होईल व त्याद्वारे मागासवर्गीय महिला बचत गट/स्वयंसेवी संस्था यांना रोजगार उपलब्ध होवू शकेल.

(१०) जातीप्रमाणपत्र पडताळणी संबंधी उमेदवारांच्या मुलाखती, आंतरजातीय विवाहितांचे सत्कार कार्यक्रम, राज्य मागासवर्ग आयोग व विविध आयोगांच्या बैठकाचे आयोजन, समता पंधरवडा, सामाजिक न्याय दिन, विविध पुरस्काराचे वितरण इत्यादि कार्यक्रम करण्यासाठी स्वतंत्र सभागृह उपलब्ध होवून त्यावर प्रतिवर्षी होणारा खर्च वाचेल

(११) सामाजिक न्याय भवनात असणाऱ्या बैठक हॉलमध्ये जिल्हास्तरीय सर्व प्रकारच्या मासिक, त्रैमासिक, अर्धवार्षिक, वार्षिक बैठका, स्वयंसेवी संस्थांच्या बैठका, आश्रमशाळा मुख्याध्यापक, महाविद्यालयाचे प्राचार्यांच्या बैठकाचे आयोजन करता येईल.

४. जिल्हास्तरीय व विभागस्तरीय सामाजिक न्याय भवन या इमारतीचे क्षेत्रफळ, प्रारूप आराखडे, इमारत बांधकामाचा खर्च इत्यादि बाबीसंबंधी मुख्य वास्तूशास्त्रज्ञ, महाराष्ट्र शासन यांच्या सल्ल्यानुसार आवश्यक कार्यवाही करण्यात येईल.

५. सामाजिक न्याय भवनाच्या देखभाल व व्यवस्थापनाकरीता नियमित आस्थापनेवर १ व्यवस्थापक, १ ग्रंथपाल, २ संगणक प्रशिक्षक, १ सहाय्यक अभिरक्षक (वस्तुसंग्रहालया करिता) २ लिपिक, २ शिपाई ही पदे व कंत्राटी पध्दतीने ३ पहाणेकरी, २ माळी व ३ शिपाई अशी प्रत्येक जिल्ह्यासाठी १६ पदे संचालक, समाज कल्याण यांच्या आस्थापनेवर निर्माण करण्यास उच्चस्तरीय सचिव समितीची मान्यता घेण्यात यावी. या सर्व पदांचा खर्च विशेष घटक योजनेच्या निधीमधून भागविण्यात यावा.

६. प्रत्यक्ष मानकानुसार इमारत बांधकामाचे अंदाजपत्रक व नकाशे शासनाचे मुख्य वास्तुशास्त्रज्ञ तसेच खाजगी वास्तुशास्त्रज्ञ यांचेकडून स्पर्धा पध्दतीने तयार करून घेण्यात यावे. प्रस्तावित इमारतीचे बांधकाम सार्वजनिक बांधकाम विभागाकडून करण्यात येईल.

७. इमारतीच्या बांधकामानंतर देखभाल दुरुस्तीसाठी किती खर्च लागेल यांची माहिती सार्वजनिक बांधकाम विभागाकडून घेऊन त्यातील सांस्कृतिक सभागृह, संगणक कक्ष, माहिती केंद्र, ग्रंथालय / वस्तु संग्रहालय इत्यादींचा देखभाल दुरुस्तीचा खर्च विशेष घटक योजनेमधून करण्यात येईल विविध शासकीय कार्यालयांच्या देखभाल दुरुस्तीसाठी येणारा खर्च संबंधित कार्यालयांनी त्यांच्या कार्यालयीन तरतूदीमधून भागवावा. महामंडळांच्या कार्यालयांचा देखभाल दुरुस्तीचा खर्च, महामंडळांच्या निधीतून भागविण्यात यावा.

८. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या वेबसाईटवर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संगणक सांकेतांक क्रमांक २००६०६०११२४३३९००१ असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांचे आदेशानुसार व नांवाने.

बलदेव चंद

(बलदेव चंद)

प्रधान सचिव, सामाजिक न्याय

प्रति,

मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई
प्रधान सचिव, महसूल विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

प्रधान सचिव, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई
प्रधान सचिव, नियोजन विभाग, मंत्रालय. मुंबई
प्रधान सचिव, सार्वजनिक बांधकाम विभाग
मुख्य अभियंता, सा.बा.वि., मंत्रालय, मुंबई
विभागीय आयुक्त (सर्व)
जिल्हाधिकारी (सर्व)
संचालक, समाज कल्याण, महाराष्ट्र राज्य पुणे..
संचालक, विमुक्त जाती भटक्या जमाती, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
संचालक, अपंग कल्याण, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
सह संचालक, (अनुसूचित जाती उप योजना) समाज कल्याण, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
विभागीय समाज कल्याण अधिकारी (सर्व)
विशेष जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी (सर्व)
व्यवस्थापकीय संचालक, महात्मा फुले मागासवर्ग विकास महामंडळ, मुंबई
व्यवस्थापकीय संचालक, लोकशाहीर अण्णाभाऊ साठे विकास महामंडळ, मुंबई
व्यवस्थापकीय संचालक, संत रोहिदास चर्मकार विकास महामंडळ, मुंबई.
व्यवस्थापकीय संचालक, वसंतराव नाईक विमुक्त जाती विकास महामंडळ, मुंबई
व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्ग वित्त व विकास महामंडळ, मुंबई
व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य अपंग वित्त व विकास महामंडळ, मुंबई
समाज कल्याण अधिकारी, जि.प. (सर्व)
सा.न्या.सां.का.व वि.स. विभाग (सर्व कार्यासने)
मा.मंत्री (सा.न्या.) यांचे खाजगी सचिव
मा.राज्यमंत्री (सा.न्या.) यांचे खाजगी सचिव
मा.प्रधान सचिव (सा.न्या) यांचे स्वीय सहाय्यक
उप सचिव, अवर सचिव, कक्ष अधिकारी (सर्व) सा.न्या.सां.का.व वि.स.विभाग
निवड नस्ती-का-विघयो-१